

«Τούτον τον οίκον ο Πατήρ ωκοδόμησε·
τούτον ο οίκον ο Υιός εστερέωσε· τούτον
τον οίκον το Πνεύμα το Άγιον ανεκαίνισε...»

Η ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΤΩΝ ΕΓΚΑΙΝΙΩΝ ΙΕΡΟΥ ΝΑΟΥ ΚΑΙ Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ - ΣΥΝΤΟΜΗ ΑΝΑΦΟΡΑ

● **Του Γεώργιου Διάκου, Μ.Α.,**
Θεολόγου - Εκπαιδευτικού

εγκαίνια είναι η τελετή με την οποία καθιερώνεται και καθαγιάζεται ένας ναός. Από απλό κτίσμα μεταβάλλεται σε οίκο λατρείας και προσευχής και η τράπεζά του σε θυσιαστήριο και αγία τράπεζα. Χωρίς εγκαίνια δεν είναι δυνατή η τέλεση κανενός μυστηρίου παρά μόνο με τη χρήση του Αντιμνησίου, λινού δηλ. υφάσματος, που μπορεί ν' αντικαταστήσει την αγία τράπεζα αφού σ' αυτό υπάρχουν τμήματα λειψάνων αγίων.

Στα πρώτα χριστιανικά χρόνια η Θεία Ευχαριστία τελούνταν σε σπίτια, κατακόμβες, σπήλαια. Κατά τον 2ο αιώνα αναπτύχθηκαν ως τόποι λατρείας και οι τάφοι των μαρτύρων της πίστεως. Στους τάφους των μαρτύρων οι χριστιανοί των πλησιόχωρων κοινοτήτων τελούσαν τη Θεία Ευχαριστία κατά τη «γενέθλιον ημέραν» του μάρτυρα (η επέτειος του θανάτου των μαρτύρων ονομαζόταν και «γενέθλιος ημέρα»). Οι χριστιανοί των πρώτων αιώνων τιμούσαν ιδιαίτερος τόσο τους ομολογητές της πίστεως, όσο και τους μάρτυρες ως μιμητές του πάθους του Ιησού Χριστού.

Κατά τον 3ο αιώνα ενισχύθηκε η στενή σχέση αφ' ενός μεν μεταξύ του τάφου των μαρτύρων και των ναών (Μαρτύρια), αφ' ετέρου δε μεταξύ των λειψάνων των μαρτύρων και της Αγίας Τράπεζης (τέλεση της Θείας Ευχαριστίας επί του τάφου του μάρτυρα, τοποθέτηση ιερών λειψάνων στην αγία τράπεζα των ναών). Άλλωστε στην Αποκάλυψη παρουσιάζονται «υποκάτω του θυσιαστηρίου αι ψυχαί των εσφαγμένων δια τον λόγον του Θεού και δια την μαρτυρίαν ην είχαν» (Αποκ, 6, 9). Από τη σύνδεση αυτή εξηγείται και η μεταγενέστερη παράδοση καθιερώσεως των ναών επ' ονόματι μαρτύρων ή αγίων της Εκκλησίας. Κατ' αρχάς μεν η καθιέρωση συνδεόταν με το όνομα του μάρτυρα του οποίου τα λείψανα είχαν τοποθετηθεί στην Αγία Τράπεζα, αργότερα δε και ανεξάρτητα από αυτά σε οποιονδήποτε άγιο, ο οποίος ετιμάτο

ιδιαίτερος από τη συγκεκριμένη χριστιανική κοινότητα.

Η τιμή προς τους Μάρτυρες συνεχίστηκε με την ανέγερση ναών πάνω από τον τάφο τους. Μάλιστα, σε αρκετές περιπτώσεις η αγία τράπεζα βρισκόταν πάνω από τον τάφο.

Επειδή δεν ήταν δυνατό σε κάθε ναό να υπάρ-

χει και ο τάφος κάποιου Μάρτυρα, όρισε η Εκκλησία να εγκαινιάζεται κάθε ναός με την τοποθέτηση στην αγία τράπεζα τιμών λειψάνων Αγίων, οι οποίοι απέδειξαν την αγάπη και αφοσίωσή τους στον Κύριο.

Αρχικά χρησιμοποιούντο μόνο τα λείψανα Μαρτύρων. Σταδιακά αυτή η πρακτική επεκτάθηκε και στα λείψανα Αγίων και Οσίων.

Η επίσημη τελετή καθιέρωσης ναών και θυσιαστηρίων ήταν γνωστή ήδη από την Παλαιά Διαθήκη. Ξεχωρίζει ο καθαγιασμός της Σκηνης του Μαρτυρίου και του ναού του Σολομώντος. Με τη σταδιακή διάδοση του Χριστιανισμού και με το διάταγμα της ανεξιθρησκείας, η Εκκλησία άρχισε να καθιερώνει ναούς και μάλιστα με μεγαλοπρεπείς τελετές, όπως μας πληροφορεί ο ιστορικός Ευσέβιος. Πλήθος κλήρου και λαού συνέρρεε μαζί με τους πλησιόχωρους επισκόπους. Η τελετή εμπλουτιζόταν με την εκφώνηση «πανηγυρικών λόγων», με πολλές «διαλέξεις» και με «πανηγυρικές θεολογίες». Η πλύση, ο ραντισμός και η χρίση με μύρο της αγίας τράπεζας καθώς και η κατάθεση αγίων λειψάνων εισήχθησαν σταδιακά λαμπρύνοντας ακόμη περισσότερο την ακολουθία των εγκαινίων.

Τα εγκαινία είναι οπωσδήποτε συνδεδεμένα με τη σημασία που δίνει η Εκκλησία στο ναό ως λειτουργικό χώρο και οίκο προσευχής του λαού αφενός και αφετέρου με τη σημασία που δίνει στον άνθρωπο ως λειτουργικό ον και προσωπικότητα με σκοπό τον αγιασμό και τη θέωση. Γι' αυτό και στο πανηγύρι των εγκαινίων καλούμαστε όλοι να συμμετάσχουμε με πίστη και κατάνυξη.

Τα εγκαινία τελούνται από τον Επίσκοπο, ο οποίος και προσκομίζει τα Ιερά Λείψανα στο ναό που πρόκειται να εγκαινιασθεί. Φθάνοντας στο ναό ο Επίσκοπος, εναποθέτει τα Λείψανα σε άγιο Δισκάριο πάνω στην αγία τράπεζα. Ψάλλεται μια ειδική ακολουθία της υποδοχής η οποία περιέχει

σχετικά τροπάρια. Το πρωί, αφού τελειώσει ο Όρθρος, αρχίζει η τελετή των εγκαινίων με μία σύντομη προσευχή μπροστά στην Αγία Τράπεζα, στην οποία ο Επίσκοπος παρακαλεί τον Κύριο να μας αναδείξει κι εμάς μιμητές των Αγίων Μαρτύρων. Στη συνέχεια βγαίνουν όλοι έξω από το ναό. Ο Επίσκοπος κρατάει το Δισκάριο με τα αγία λείψανα. Προπορεύονται οι ιερείς με το Ευαγγέλιο και ακολουθούν οι συγκεντρωμένοι πιστοί. Πραγματοποιούνται τρεις λιτανείες γύρω από το ναό. Στο τέλος των δύο πρώτων λιτανειών αναγιγνώσκονται δύο Αποστολικά και δύο Ευαγγελικά αναγνώσματα. Στο τέλος της τρίτης λιτανείας γίνεται η είσοδος στο Ναό με ένα ιδιόμορφο τρόπο. Οι πόρτες είναι κλειστές. Ο Επίσκοπος προστάζει αυτούς που βρίσκονται πίσω από τις πόρτες να τις ανοίξουν στο Βασιλέα της δόξης, λέγοντας τα λόγια του Δαυίδ «Άρατε πύλας οι άρχοντες ημών...» (Ψαλ. 24ος). Η απάντηση που έρχεται από το εσωτερικό του ναού θυμίζει τη συζήτηση των αγγέλων κατά την Ανάληψη του Κυρίου. «Τις εστίν ούτος ο Βασιλεύς της δόξης;». Ο διάλογος επαναλαμβάνεται τρεις φορές και ο Επίσκοπος εισέρχεται θριαμβευτικά στο ναό τοποθετώντας στην αγία τράπεζα τα λείψανα, ενώ ψάλλεται το

απολυτίκιο «Ως του άνω στερεώματος την ευπρέπειαν...».

Στη συνέχεια ο Επίσκοπος εκχύει τρεις φορές Άγιο Μύρο στα ιερά λείψανα, ευχόμενος να είναι «αιωνία η μνήμη των κτητόρων του Οίκου τούτου». Αφού τα ασφαλίσει σε ειδική θήκη, τα τοποθετεί στο κέντρο της αγίας τράπεζας στην ειδική οπή που υπάρχει για το λόγο αυτό και ονομάζεται «φυτόν». Πάνω από τα αγία λείψανα ρίχνει μαρμαρόσκονη και εκχύει κηρομαστίχη. Το μίγμα αυτό αποτελείται από

καθαρό κερί, μαστίχα, ομύρνα, αλόη, θυμιάμα και λάδανο. Αυτά συμβολίζουν τα μύρα με τα οποία ο Ιωσήφ ο από Αρμαθαίας άλειψε το Σώμα του Κυρίου και τα εκχύει για τη στερέωση του ανεγειρόμενου Τάφου.

Αφού σφραγισθεί το «φυτόν», ο Επίσκοπος φο-

ρεί λευκό χιτώνα που ονομάζεται σάβανο ,σύμβολο της σινδόνης με την οποία τυλίχθηκε το Σώμα του Κυρίου, και διαβάζει μια ευχή παρακαλώντας το Θεό να στείλει το Άγιο Πνεύμα και να αγιάσει τον Οίκον τούτον. Κατόπιν ο Επίσκοπος ευλογεί μια ποσότητα χλιαρού νερού και το εκχύει σταυροειδώς στην αγία τράπεζα. Την πλένει με σαπούνι και τη στεγνώνει με σφουγγάρι. Στη συνέχεια ραντίζει την αγία τράπεζα με ειδικά αρώματα και τη σταυρώνει με Άγιο Μύρο. Ακολουθεί ο καθαγιασμός των Αντιμηνσίων, που είναι απαραίτητο σε κάθε Λειτουργία, και η τοποθέτηση των εικόνων των Ευαγγελιστών στις τέσσερις γωνίες της αγίας τράπεζας. Η πλάκα της αγίας τράπεζας σκεπάζεται με το «κατασάρκιο», λευκό ύφασμα που δεν αφαιρείται ποτέ. Πάνω από αυτό τοποθετούνται τα επίσημα καλύμματα.

Μια «ορατή απόδειξη» της τέλεσης των εγκαινίων είναι το μονόγραμμα του Χριστού (ΧΡ), το οποίο σχηματίζει σε διάφορα σημεία του ναού ο Επίσκοπος με σφουγγάρι τοποθετημένο σε καλάμι. Τέλος ανάβει την «ακοίμητη κανδήλα» η οποία βρίσκεται στο Ιερό Βήμα μονίμως αναμμένη. Ακο-

λουθεί η πρώτη Θεία Λειτουργία στον εγκαινιασμένο ιερό ναό.

Αυτή είναι, όσο πιο σύντομα γίνεται, η ιστορική εξέλιξη και η ακολουθία των εγκαινίων. Αυτή τη μοναδική εμπειρία είχαμε τη δυνατότητα να βιώσουμε και την 21η Μαΐου τρέχοντος έτους με τα εγκαινία του καθεδρικού ναού των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης στον Κάτω Πύργο από τον Πανιερώτατο Μητροπολίτη Κύκκου και Τηλλυρίας κ. Νικηφόρο.

Το φως της «ακοίμητης κανδήλας» ας είναι φάρος φωτεινός έτσι ώστε με το δικό μας πνευματικό αγώνα να οδηγηθούμε στο Φως το Αληθινό. ■

Βιβλιογραφία

- 1) Φειδά Βλ. , *Εκκλησιαστική Ιστορία Αα*, Αθήνα 1994
- 2) Φουντούλη Ιω. , “Εγκαίνια”, *ΘΗΕ*, Αθήνα 1964, Τ. 5 στ. 319-323
- 3) *Ιστοσελίδα Ιεράς Μητροπόλεως Κίτρους, Κατερίνης και Πλαταμώνος*